

α. Χουσεφν
για συμφέρωσα
φταίωσα
και θέματα
κοινωνία
για επιφέρωσα - αφήτηση
Μας το έρωσε εφεξε.

ΠΡΙΝ ΤΗ ΤΕΛΙΚΗ ΕΥΘΕΙΑ : ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ ΚΑΙ ΤΟΥ Κ. ΣΗΜΙΤΗ

Θεωρώ τα σημεία III, IV
και V σημεία που πρέπει
να προσέξουμε.
P

Η εικόνα της κοινής γνώμης από το 2000 μέχρι σήμερα δείχνει με σταθερό και επίμονο τρόπο ότι το ΠΑΣΟΚ (συγκρινόμενο με τη ΝΔ) βρίσκεται σε υποδεέστερη θέση και ως προς την πρόθεση ψήφου και ως προς πολλά επιμέρους σημεία πολιτικής ισχύος που θα μπορούσαν να κρίνουν μια εκλογική αναμέτρηση. Το ΠΑΣΟΚ υστερεί, σύμφωνα με τα ευρήματα της τελευταίας έρευνας της Κάπα Research (Απρίλιος 2003) και στα θέματα της κοινωνικής αντζέντας (στο λεγόμενο «κοινωνικό πρόσωπο») και, αν και οριακά, στα θέματα του εκσυγχρονισμού και της οικονομίας. Η υστέρηση του ΠΑΣΟΚ σε όψεις της πολιτικής σύγκρουσης που υπήρξαν κατά τα τελευταία χρόνια αιχμές της πολιτικής δυναμικής του (ο εκσυγχρονισμός, η οικονομία) αποτυπώνει λιγότερο την αποτυχία του εκσυγχρονιστικού σχεδίου Σημίτη όσο την αδυναμία του ΠΑΣΟΚ να πείσει για το μέλλον και τη «διατηρησιμότητα» - δηλαδή την προσαρμογή στις νέες συνθήκες - αυτού του σχεδίου. Το ΠΑΣΟΚ υπερτερεί στα εθνικά θέματα, στη προώθηση του διεθνούς κύρους της χώρας, στα μεγάλα έργα, στην εικόνα του Κ. Σημίτη σε σχέση με τον Κ. Καραμανλή.

Η μεγάλη ωστόσο αδυναμία της Κυβέρνησης είναι αναμφίβολα η κόπωση του εκλογικού σώματος από τη πολυετή διακυβέρνηση της χώρας από το ΠΑΣΟΚ. Οι ψηφοφόροι φαίνεται να επιθυμούν κυβερνητική αλλαγή, γεγονός που πλήττει το ΠΑΣΟΚ σε πολλά επίπεδα, με σημαντικότερο το ότι διευκολύνει την απευθείας μετακίνηση ψηφοφόρων του προς τη ΝΔ αλλά και το ότι εξασθενίζει τα αντιδεξιά αντανεκλαστικά της παραδοσιακής «αριστερογενούς» δεξαμενής ψηφοφόρων. Η επιθυμία «αλλαγής» συνδέεται περισσότερο με την ύπαρξη ενός συνολικά αρνητικού κλίματος για την κυβέρνηση, όπως και την απουσία «φρεσκάδας» της ηγετικής ομάδας του ΠΑΣΟΚ, και λιγότερο με μία δομημένη και συστηματική δυσαρέσκεια για την κυβερνητική πολιτική, μια που αυτή δεν αμφισβητείται συνολικά, αλλά στις επιμέρους πτυχές της.

Ναι
(μαζογιάνης)

Συμμετρικά, το προβάδισμα της ΝΔ στηρίζεται περισσότερο στην επιθυμία της κοινής γνώμης να αλλάξει η κυβέρνηση και να ανανεωθεί το πολιτικό σκηνικό και λιγότερο στη θετική υποστήριξη των θέσεων και των απόψεών της. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με το ότι τα θέματα της λεγόμενης «καθημερινότητας» (τα οποία αποτελούν το προνομιακό θεματικό πεδίο της ΝΔ) δημιουργούν περιορισμένη πολιτική δυναμική, καθιστούν το προβάδισμα της Νέας Δημοκρατίας επισφαλές, ιδιαίτερα στην περίπτωση που υπάρξουν ραγδαίες εξελίξεις στο πολιτικό σκηνικό ή ανακύψουν κρίσιμα θέματα «υψηλής» πολιτικής λίγο πριν τις επόμενες εκλογές.

Ναι

Με κριτήριο τα προηγούμενα, το ΠΑΣΟΚ θα πρέπει ή να εκμεταλλευθεί τη διαμόρφωση μιας ευνοϊκής συγκυρίας για να «προχωρήσει» σε πρόωρες εκλογές ή να «προκαλέσει» τη διαμόρφωση μιας τέτοιας ευνοϊκής συγκυρίας. Η δομή των τάσεων της κοινής γνώμης από το 1996 μέχρι σήμερα είναι, με την εξαίρεση μικρών περιόδων, σταθερά δυσμενής για το ΠΑΣΟΚ και δείχνει ότι το κυβερνών κόμμα θα πρέπει να αξιοποιήσει ένα ευνοϊκό «ξέφωτο» στον προσανατολισμό της κοινής γνώμης, μια σημαντική ευνοϊκή εξέλιξη, ώστε να πάει από πλεονεκτική θέση - ή λιγότερο μειονεκτική - στην εκλογική αναμέτρηση. Η διεξαγωγή των εκλογών σε ένα

τοπίο πολιτικής «ρουτίνας» θα αποτελούσε το μεγαλύτερο δώρο που θα μπορούσε να κάνει το ΠΑΣΟΚ στη ΝΔ. Τα ανωτέρω ισχύουν και για την περίπτωση διεξαγωγής των εκλογών στο τέλος της τετραετίας. Ακόμη και σε αυτή την περίπτωση, η προκήρυξη των εκλογών στον «φυσικό» τους χρόνο θα πρέπει να συνδυαστεί με ένα «γεγονός» ή πολιτικό δίλημμα που θα προσδίδει στις εκλογές «εξαιρετικό» χαρακτήρα.

I. Δύο κεντρικά προεκλογικά θέματα : Αξιοποίηση των επιτυχιών, αξιοδότηση του πρωθυπουργού

Είναι γνωστό ότι ο χρόνος της πολιτικής δεν έχει μια μόνο ροή, η πολιτική έχει διαφορετικές ταχύτητες. Υπάρχει η πολιτική των αργών ρυθμών και των διαρθρωτικών αλλαγών (αντιμετώπιση των μεγάλων προβλημάτων της οικονομίας, της υγείας, του δημόσιου τομέα κλπ.), υπάρχει η πολιτική των γρήγορων ρυθμών και των «ξαφνικών» επιτελικών κινήσεων (αλλαγή στα πρόσωπα, εκμετάλλευση του γεγονότος και της συγκυρίας), υπάρχει όμως και η πολιτική των ενδιάμεσων στόχων (η «μεσαία» ταχύτητα). Ένα πολιτικό κόμμα και μια κυβέρνηση «παίζει» και στους τρεις ρυθμούς και πρέπει να επιτύχει παντού. Πολλές από τις σκέψεις και προτάσεις που ακολουθούν αναφέρονται σε αυτή τη «μεσαία ταχύτητα». Δεν προτείνεται εδώ ούτε ένα «έκτακτο» θέμα που θα μπορούσε να οδηγήσει στην προκήρυξη πρόωρων εκλογών ούτε μια συνολική πολιτική μακράς πνοής (που υπερβαίνει την αρμοδιότητα του κειμένου αυτού). Οι σκέψεις που ακολουθούν δεν θα είναι αποτελεσματικές αύριο, ούτε όμως και στις μεθεπόμενες εκλογές : μπορούν, εάν γίνουν αντικείμενο επεξεργασίας και αν υλοποιηθούν, να αποδειχθούν χρήσιμες *σύντομα*, δηλαδή στις επόμενες εκλογές. Είναι σκέψεις που θα μπορούσαν ίσως να συμβάλλουν στην καλύτερη προετοιμασία και διεξαγωγή της επόμενης εκλογικής αναμέτρησης.

Το κεντρικό ερώτημα είναι σε ποια θέματα και με ποιους στόχους το ΠΑΣΟΚ πρέπει να δώσει την εκλογική μάχη. Και, βεβαίως, πώς προετοιμάζει από σήμερα το ιδεολογικό και πολιτικό έδαφος για μια τέτοια προοπτική.

1. Αποτελεί παγιωμένη πεποίθηση της κοινής γνώμης ότι η Ελλάδα έχει κάνει σημαντικά βήματα προόδου, έχει κατοχυρώσει τη θέση και το κύρος της στον διεθνή χώρο και έχει ενισχυθεί έναντι των παραδοσιακών ανταγωνιστών της, όχι μόνον γεωπολιτικά αλλά και οικονομικά. Η εικόνα των Ελλήνων για την Ελλάδα βρίσκεται μακριά από την ιδεολογία και την εποχή της «Ψωροκώσταινας». Είναι, συνεπώς, αυτονόητο ότι ένα από τα κεντρικά θέματα της εκλογικής εκστρατείας θα πρέπει να είναι οι επιτυχίες της κυβέρνησης σε σημαντικά ζητήματα εξωτερικής και ευρωπαϊκής πολιτικής (η νέα διεθνής θέση της χώρας, η ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ, η προσέγγιση με τη Τουρκία και, προπάντων, η δυσχερής θέση αυτής της τελευταίας λόγω των επιτυχημένων χειρισμών της ελληνικής κυβέρνησης, η ένταξη στη ζώνη ευρώ κλπ.). Είναι επίσης αυτονόητο ότι το πρόσωπο του επόμενου πρωθυπουργού πρέπει να αποτελέσει κεντρικό διακύβευμα του εκλογικού αγώνα. Η *ποιοτική* υπεροχή του Κ. Σημίτη (σε σύγκριση με τον Κ. Καραμανλή) είναι σαφώς μεγαλύτερη από όσο διαφαίνεται στην κλασική ερώτηση των Ινστιτούτων πολιτικής έρευνας περί «καλύτερου πρωθυπουργού» και φυσικά πρέπει να αξιοποιηθεί εκλογικά.

Ενοποιητικό προεκλογικό μοτίβο των ανωτέρω θα μπορούσε να είναι το ακόλουθο ενδεικτικό σύνθημα (ή κάποια παραλλαγή του): Ισχυρή Ελλάδα, Εθνική Αυτοπεποίθηση, Κ. Σημίτης. Εννοείται ότι η όποια εστίαση στα θέματα «εθνικής πολιτικής» θα πρέπει συστηματικά - και συμβολικά - να συνδεθεί με το πρόσωπο του Κ. Σημίτη και την εκ μέρους του άσκηση της πρωθυπουργίας. (Το θέμα : η Ελλάδα διαδραματίζει ευρωπαϊκό και διεθνή ρόλο μεγαλύτερο από το φυσικό (πληθυσμιακό, οικονομικό κλπ.) μέγεθος της και έχει επιτύχει κάτι που ελάχιστες μικρές χώρες πετυχαίνουν (βλ. Π. Κ. Ιωακειμίδης, ΤΑ ΝΕΑ, 2.5.2003), ίσως θα ήταν σκόπιμο να αξιοποιηθεί επικοινωνιακά).

2. Είναι επίσης αυτονόητο ότι η διοργάνωση και η διαφαινόμενη επιτυχία των Ολυμπιακών Αγώνων (επιτυχία για την οποία όλο και περισσότερο φαίνεται να πειθεται η κοινή γνώμη) θα πρέπει να αξιοποιηθεί επικοινωνιακά στο ως άνω πλαίσιο : ως παράγοντας που αποτυπώνει, αλλά και ενισχύει, το διεθνές κύρος της χώρας και ως παράγοντας που δείχνει την ικανότητα της χώρας, του κρατικού μηχανισμού, αλλά και του επιχειρηματικού κόσμου, να αναλαμβάνουν μεγάλα και δύσκολα εγχειρήματα. Το σύνθημα Ισχυρή Ελλάδα, Εθνική Αυτοπεποίθηση, Κ. Σημίτης (ή όποια παραλλαγή του) «αγγίζει» την ευαίσθητη ψυχολογία ενός λαού που θεωρεί, για λόγους κυρίως ιστορικούς (που αφορούν τη μακρά διαδρομή του ελληνικού έθνους), ότι έχει κάτι «ξεχωριστό» και που συγχρόνως εμφανίζει χαμηλό βαθμό αυτοεκτίμησης διότι, για λόγους επίσης ιστορικούς (που αφορούν όμως την πρόσφατη ιστορία της χώρας), θεωρεί ότι ποτέ δεν κατέλαβε τη θέση που «δικαιούται» στον σύγχρονο κόσμο. Το σημερινό ΠΑΣΟΚ οφείλει στον εαυτό του αλλά και στη χώρα να αξιοδοτήσει πολιτικά και ψυχολογικά τα επιτεύγματά του στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, οφείλει - σε συνθήκες αυξανόμενης διεθνούς αβεβαιότητας και κρίσης των παραδοσιακών ιδεολογικών και πολιτικών ταυτοτήτων - να προβάλλει τους στόχους «του έθνους» (χωρίς να διατρέξει τον κίνδυνο να εμφανιστεί ως εθνικιστικό).

Βεβαίως, η ρητορική της «Ισχυρής Ελλάδας» περιλαμβάνει τη θεματική του ισχυρού έθνους που μόλις αναφέραμε. Ωστόσο, εάν το μοτίβο της «Ισχυρής Ελλάδας» έχει ένα περιεχόμενο κυρίως στρατηγικού χαρακτήρα, η έννοια του «έθνους» παραπέμπει περισσότερο σε ένα πολιτισμικό σύνολο, και, συνεπώς, έχει μια μεγαλύτερη συμβολική και συγκινησιακή πυκνότητα. Η επαναφορά στο προσκήνιο - ταυτόχρονα με τη προώθηση της «Ισχυρής Ελλάδας» - της έννοιας του έθνους (και των συγγενών κατηγοριών : εθνικό συμφέρον, εθνική αυτοπεποίθηση, εθνική ταυτότητα, πατρίδα κλπ) ανταποκρίνεται σε μια πρωτόγνωρη εξέλιξη στο εσωτερικό της κοινής γνώμης : οι έλληνες φαίνεται να απομακρύνονται σταδιακά από την ιδέα ότι η Ελλάδα είναι μια «απειλούμενη» χώρα.

Στην ουσία, η θεματική «Ισχυρή Ελλάδα-Ισχυρό Έθνος» πρέπει να κατανοηθεί διττά :

α. ως επιχείρηση πολιτικού μάρκετινγκ με στόχο να επικεντρώσει την προεκλογική εκστρατεία σε θέματα ευνοϊκά για το ΠΑΣΟΚ.

β. ως προετοιμασία του εδάφους για να αναδειχθεί - με άλλους όρους - το ηγετικό προφίλ του Κ. Σημίτη ως το προφίλ ενός πολιτικού μεγάλης εμβέλειας (βλ. Παρακάτω).

3. Στο σημείο αυτό μια παρατήρηση είναι επιβεβλημένη : οι επιτυχίες της κυβέρνησης δεν πρέπει επικοινωνιακά να εμφανιστούν και να καταγραφούν ως απλώς επιτυχίες σε ένα τομέα της κυβερνητικής πολιτικής, στο τομέα των διεθνών

σχέσεων. **Η επικοινωνιακή στρατηγική του κυβερνώντος κόμματος θα πρέπει να δώσει μια συνολική διάσταση και μια εθνική ιστορική προοπτική στα όποια επιτεύγματα**, θα πρέπει να τα μετατρέψει σε τμήμα μιας ευρύτερης μεγάλης εικόνας που θα έχει ως κορμό και άξονα την ιδέα ότι «οι έλληνες αξίζουν», ότι το «κράτος μπορεί», ότι «οι πολιτικοί έπραξαν το καθήκον τους», ότι το ΠΑΣΟΚ, που πολλοί θεωρούν ότι έχει «κουραστεί» και δεν μπορεί να προσφέρει στη χώρα, είναι μια πολιτική δύναμη που ανέλαβε κινδύνους και έφερε νέες ιδέες στη διαχείριση των εθνικών θεμάτων, ότι υπήρξε «δύναμη νεωτερισμού» στην εξωτερική πολιτική.

Στοιχεία αναγκαία αυτής της μεγάλης εικόνας είναι και τα εξής : ο Κ. Σημίτης είναι ο πολιτικός του «εθνικού χρέους», ο πολιτικός που οδήγησε τη χώρα σε επιτυχίες γιατί έβλεπε «πιο μακριά» από τους άλλους, γιατί, ακόμη και με όρους προσωπικού βιογραφικού, δεν ήταν δέσμιος των παραδοσιακών εθνικών αγκυλώσεων, γιατί είναι ένας «ευρωπαίος» πολιτικός που μπορεί να σκέπτεται τους «στόχους του έθνους» στη βάση μιας μακράς και σφαιρικής ιστορικής προοπτικής. Συνοπτικά, οι επιτυχίες στα θέματα εξωτερικής πολιτικής θα πρέπει να ενταχθούν στην προοπτική της «νέας αυτοπεποίθησης» των ελλήνων, στο πλαίσιο μιας «μεγάλης» πολιτικής, καθώς και του ισχυρού, αποτελεσματικού και ευρωπαϊκού leadership του Κ. Σημίτη.

II. Το προσωπικό προφίλ του Κ. Σημίτη

Ένας επί δύο τετραετίες πρωθυπουργός δεν μπορεί με μεγάλες προοπτικές επιτυχίας να διεκδικήσει μια τρίτη τετραετία γι' αυτόν (τέταρτη για το κόμμα του). Η εικόνα «κόπωσης» και «κορεσμού» του εκλογικού σώματος, εικόνα καθόλου συγκυριακή, λειτουργεί σαν μείζον εμπόδιο ικανό να απορροφά και να εξουδετερώνει – και μάλιστα σε σύντομο χρόνο – κάθε «διορθωτική» κίνηση και κάθε κυβερνητική επιτυχία. Βεβαίως, το πρόσωπο του Κώστα Σημίτη παραμένει ένα «ισχυρό χαρτί» για το ΠΑΣΟΚ, είναι αμφίβολο όμως αν δημιουργεί πλέον μια εκλογική δυναμική νίκης. Ο Κώστας Σημίτης διατηρεί τα περισσότερα από τα ισχυρά «πρωθυπουργικά» χαρακτηριστικά του, τα οποία του επέτρεψαν να κερδίσει δύο εκλογικές αναμετρήσεις. Αυτό που κυρίως αμφισβητείται σήμερα δεν είναι η επάρκεια ή τα επιτεύγματά του, αλλά οι προτεραιότητές του και κυρίως η ανάγκη να επανεκλεγεί. Το ποσοστό των εκλογέων που επιθυμεί την επανεκλογή του Κώστα Σημίτη είναι πολύ μικρότερο από το ποσοστό των θετικών κρίσεων που υπάρχει για το πρόσωπό του.

Με δεδομένο το ως άνω πλαίσιο, η αντιμετώπιση του μείζονος κινδύνου της «κούρασης» επιβάλλει, πέραν των διορθωτικών κινήσεων σε επίπεδο πολιτικής γραμμής, τον **επαναπροσδιορισμό/μετεξέλιξη του πολιτικού προφίλ του πρωθυπουργού**. Επιβάλλει «κάτι περισσότερο» από διορθώσεις και καλύτερη προβολή του κυβερνητικού έργου. Αυτό το «κάτι περισσότερο» δεν μπορεί δυστυχώς να είναι ένα «άλλο» όραμα ή μοντέλο για τη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, διότι τέτοια οράματα δεν κυκλοφορούν στην εσωτερική και διεθνή αγορά ιδεών ούτε εμφανίζονται στο τέλος δύο κυβερνητικών θητειών. Αυτό το «**κάτι περισσότερο**» **πρέπει μάλλον να αναζητηθεί στην πλευρά «πολιτική προσωπικότητα» του πρωθυπουργού**. Όταν ένας πολιτικός δεν είναι σε θέση να προτείνει και να υποσχεθεί μια ουσιωδώς διαφορετική πολιτική από εκείνη του βασικού ανταγωνιστή

του, πρέπει να διαφοροποιηθεί από αυτόν μέσω της προσωπικότητας του, μέσω αυτού που ο ίδιος αντιπροσωπεύει και είναι, πρέπει να απευθυνθεί στη «φαντασία των μαζών» : να πείσει ότι η δράση του θεμελιώνεται σε μια βαθύτερη και μη επιφανειακή προσέγγιση της δημόσιας ζωής και του εθνικού συμφέροντος, ότι ενσαρκώνει κάτι διαφορετικό, κάτι σημαντικό και πολύτιμο για τη κοινότητα και τη χώρα που θέλει να εκπροσωπήσει πολιτικά.

Παρενθετικά, θα θέλαμε, στο σημείο αυτό, να τονίσουμε το εξής : Η κεντροαριστερή παράταξη της μεταπολίτευσης (με το ΠΑΣΟΚ του Α. Παπανδρέου), για πρώτη φορά μετά την εποχή του Ε. Βενιζέλου, κατάφερε να διατυπώσει έναν - εκλογικά - αποτελεσματικό εθνικό λόγο (συχνότατα : εθνικιστικό), κατάφερε να αφαιρέσει από τη δεξιά το μονοπώλιο του «έθνους» και, επιπλέον, κατάφερε να στρέψει ενάντια στην δεξιά το μοτίβο του «έθνους» και της «εθνικής» πολιτικής. Σήμερα, ίσως για πρώτη φορά από την εποχή του Ε. Βενιζέλου, η κεντροαριστερή παράταξη (το ΠΑΣΟΚ του Κ. Σημίτη) έχει σταθεροποιηθεί και ενισχύσει διεθνώς τη θέση της Ελλάδας (όχι απλώς ρητορικά, όπως επί Α. Παπανδρέου, αλλά με όρους πραγματικών εθνικών επιτυχιών), έχει σε τελική ανάλυση υλοποιήσει - μέσω μιας ριζικά διαφορετικής πολιτικής - πολλούς από τους στόχους του Α. Παπανδρέου. Δεν θα ήταν εκλογικά άστοχο να μελετηθεί η ιδέα ενός επικοινωνιακού σήματος που θα συνδέει ευθέως τις τρεις μεγάλες προσωπικότητες της ελληνικής κεντροαριστερής πολιτικής : Ε. Βενιζέλος, Α. Παπανδρέου, Κ. Σημίτη. Η σύνδεση αυτή έχει το διπλό πλεονέκτημα και να αξιολογεί το leadership του Κ. Σημίτη και να ενεργοποιεί τα πολιτικά αντανάκλαστα της «δημοκρατικής παράταξης» και του ιστορικού ΠΑΣΟΚ. Η σύνδεση αυτή έχει και ένα τρίτο πλεονέκτημα, μη στενά εκλογικής φύσης : ανταποκρίνεται τελικά στη βαθιά πραγματικότητα της ελληνικής πολιτικής ιστορίας, αποτυπώνει με ακρίβεια τη λογική και τη δυναμική στα θέματα εξωτερικής πολιτικής των κομματικών παρατάξεων που κυβέρνησαν την Ελλάδα. **Οι πολιτικοί με μεγάλες φιλοδοξίες και βλέψεις για τη διεθνή θέση της χώρας (ανεξαρτήτως αν πέτυχαν ή απέτυχαν να θέσουν σε εφαρμογή τη φιλοδοξία τους) προέρχονται κατά βάση από τη βενιζελική παράδοση και τους πολιτικούς επιγόνους της (κεντροαριστερά) και όχι από τη παράδοση του ιστορικού Λαϊκού Κόμματος και τη Δεξιά (με την μικρή εξαίρεση του Κωνσταντίνου Καραμανλή της μεταπολιτευτικής περιόδου).** Αυτό πιθανώς οφείλεται στο γεγονός ότι ιστορικά οι ηγεσίες, η στελέχωση (αλλά και τμήματα της βάσης) της κεντροαριστεράς ήταν πιο «ανοικτές» και πιο «κοσμοπολίτικες» και είχαν, γι αυτό ακριβώς το λόγο, μια περισσότερο σφαιρική και οξυδερκή προσέγγιση του εθνικού συμφέροντος. Η σύγκριση των βιογραφικών Σημίτη-Καραμανλή (του νεώτερου) είναι ενδεικτική αυτής της διαφορετικής πολιτισμικής «φύτρας». Ενώ και οι δύο είναι φιλοευρωπαϊστές πολιτικοί, μόνον ο πρώτος είναι «ευρωπαίος», υπό την έννοια ότι το διεθνές περιβάλλον δεν αποτελεί γι αυτόν ένα περιβάλλον «ξένο» αλλά ένα περιβάλλον οικείο, φιλικό και «φυσικό».

Θεωρούμε σημαντικό μια στρατηγική ανάδειξης του προφίλ του πρωθυπουργού να υλοποιηθεί με μη κλασσικούς τρόπους και περισσότερο «χαλαρές» μορφές. Πρέπει, μεταξύ άλλων, να πάρει τη μορφή της **ανάδειξης του προσώπου και των βιογραφικών του στοιχείων**, τη μορφή μιας «διήγησης» για το πρόσωπο του πρωθυπουργού και ό,τι αυτό ενσαρκώνει και εκπροσωπεί μέσα από την προσωπική του διαδρομή : πολιτική ενεργοποίηση σε δύσκολες περιόδους όπως η προδιδακτορική περίοδος και η περίοδος της δικτατορίας (ο αγωνιστής Σημίτης), σχέση του με το πανεπιστήμιο και τη συζήτηση ιδεών (ο Σημίτης όχι τόσο ως άνθρωπος του πνεύματος αλλά ως άνθρωπος «ανοικτός» στο νέο, ως άνθρωπος κοντά στις εξελίξεις, ως άνθρωπος με ευαισθησίες), σχέση του με το εξωτερικό (διαμονή, σπουδές, διδασκαλία, ξένες γλώσσες) για να αναδειχθεί με ένα πιο προσωπικό τόνο η εξοικείωσή του με το διεθνές περιβάλλον, κλπ.. Επίσης, η μορφή της **δήλωσης πεποιθήσεων/προσωπικής εξομολόγησης** ή ακόμη του διακριτικού προσωπικού αυτο-

σαρκασμού (και όχι η χρήση της κλασσικής συχνά άχρωμης ή «ξύλινης» πολιτικής γλώσσας) είναι μια επικοινωνιακή μέθοδος που ενδείκνυται όταν ο στόχος είναι η προσωποποίηση της προεκλογικής εκστρατείας και η **πρόκληση ενδιαφέροντος και έκπληξης** σε ένα μάλλον «κορεσμένο» εκλογικό σώμα. Το ζητούμενο μιας τέτοιας διήγησης (και όχι μιας «στεγνά» πολιτικής προσέγγισης) δεν πρέπει να είναι απλώς η κατίσχυση στη μάχη της «πρωθυπουργισιμότητας» (κάτι που είναι σημαντικό αλλά ανεπαρκές) αλλά ένας στόχος περισσότερο φιλόδοξος : η εναργής υπόδειξη ότι ο σημερινός πρωθυπουργός είναι κάτι διαφορετικό, ότι δεν είναι ένας πολιτικός σαν τους άλλους, ότι ξεχωρίζει με τη διαδρομή, τις ευαισθησίες, τη κουλτούρα, τις πεποιθήσεις του, την πολιτική του γενναιοδωρία, τελικά : την προσωπικότητά του, σε σύγκριση με τους αντιπάλους του. Αυτό που πρέπει να αναδειχθεί είναι η εικόνα ενός πολιτικού ηγέτη με μεγάλο ανθρώπινο και πολιτικό βάρος, με «κρυφές» πτυχές που τον διαφοροποιούν από τον κλασσικό και χωρίς ορίζοντα και αποχρώσεις πολιτικό-κυνηγό εξουσίας. Η τέτοια διαφοροποίηση θα δώσει φρεσκάδα στο προφίλ του πρωθυπουργού. Βέβαια, και προπάντων, θα πρέπει να αναδειχθεί ανάγλυφα η εικόνα ενός πολιτικού ηγέτη που ενσαρκώνει μια κολακευτική εικόνα της Ελλάδας, που «εκφράζει τον καλύτερο μας εαυτό», ενός ηγέτη που «θα θέλαμε να μας εκπροσωπεί», και όχι μόνο στο εξωτερικό. Ο Κώστας Σημίτης επικοινωνιακά θα πρέπει κατά κάποιον τρόπο να αναδειχθεί σε **σύμβολο εποχής** για την Ελλάδα.

Μια τέτοιου τύπου επικοινωνιακή στρατηγική – με άξονα εν μέρει το βιογραφικό και μέθοδο εν μέρει τη «διήγηση» - θα ήταν μάλλον αναποτελεσματική (ίσως και γελοία) το 1996 και το 2000. Είναι όμως απολύτως υλοποιήσιμη το 2004. Η μελέτη της εκλογικής στρατηγικής του F. Mitterand για τις προεδρικές εκλογές του 1988 θα μπορούσε να δώσει χρήσιμες πληροφορίες και για την αποτελεσματικότητα και για το πώς μπορεί να υλοποιηθεί μια τέτοια στρατηγική. Σε κάθε περίπτωση, η ιδέα που βρίσκεται στη βάση της προσέγγισης που προτείνεται εδώ είναι αρκετά απλή : οι εκλογείς αναζητούν το διαφορετικό (έστω και αν γνωρίζουν ή υποψιάζονται ότι αυτό το διαφορετικό στην πραγματικότητα δεν υπάρχει). Η προσωπική στρατηγική του πρωθυπουργού εν όψει των επόμενων εκλογών πρέπει να κινηθεί, και ως προς τους στόχους και ως προς τη μέθοδο, **στην ανάδειξη του θέματος «ο Κ. Σημίτης εκπροσωπεί κάτι ποιοτικά διαφορετικό»**. Αυτή η «διαφορετικότητα» θα αναδειχθεί πειστικότερα αν υποστηριχτεί από μια διαφορετική και λιγότερο στεγνή μέθοδο ή στυλ προεκλογικής εκστρατείας. Τις εκλογές του 2004 δεν μπορεί να τις κερδίσει ούτε ο «διαχειριστής» ούτε ο «λογιστής» ούτε ο «σοβαρός» Σημίτης, αλλά ένας άλλος Σημίτης. Άλλωστε, ο Κ. Σημίτης απέδειξε μέσω των πολιτικών του επιτευγμάτων ότι είναι κάτι πολύ περισσότερο από «διαχειριστής», «λογιστής» ή «σοβαρός». **Ο σημερινός πρωθυπουργός (λόγω ακριβώς των σημαντικών επιτυχιών της πολιτικής του, λόγω της πυκνότητας που έχει εξ αυτού του λόγου αποκτήσει το πολιτικό του προφίλ) είναι περισσότερο από ποτέ σε θέση – χωρίς να έρθει σε αντίφαση με τον εαυτό του – να επιλέξει μια πιο σύνθετη και λιγότερο κλασσική προεκλογική επικοινωνιακή στρατηγική.**

III. Μια πρώτη γραμμή άμυνας : οι μεγάλες επιτυχίες της κυβέρνησης επηρεάζουν θετικά την καθημερινή ζωή του πολίτη

Είναι γνωστό ότι στην πολιτική δεν υπάρχει «ψήφος ευγνωμοσύνης». Όπως είναι επίσης γνωστό ότι παραδοσιακά τα κυρίαρχα θέματα στην ατζέντα είναι τα θέματα

του αυξημένου ατομικού ενδιαφέροντος (οικονομικά, υγεία, ανεργία κλπ.), αυτά που απλουστευτικά, και ίσως αυθαίρετα, αποκαλούμε ζητήματα «καθημερινότητας». Αυτή η παλαιόθεν κοινώς αποδεκτή αντίληψη περί την εκλογική συμπεριφορά των πολιτών, στις μέρες μας – μέσω μιας συχνά απλοϊκής ανάγνωσης των πολιτικών ερευνών – έχει οδηγήσει στη κυριαρχία ενός στερεότυπου : σύμφωνα με αυτό, «οι αριθμοί ευημερούν αλλά οι άνθρωποι πένονται», η κυβέρνηση «πετυχαίνει στα μεγάλα, αλλά αποτυγχάνει στα μικρά», «οι εθνικές επιτυχίες δεν έχουν αποτέλεσμα, αν δεν βελτιωθεί η καθημερινότητα των πολιτών», «η Κυβέρνηση νοιάζεται για τη χώρα, αλλά όχι για τους πολίτες». Αυτό το ιδιότυπο στερεότυπο έχει γίνει αποδεκτό και από το στελεχικό δυναμικό του ΠΑΣΟΚ που αβίαστα αναπαράγει αυτή τη λογική «μεγάλων-μικρών» θεμάτων, «υψηλής»-«καθημερινής» πολιτικής. Διαπράττοντας αυτό το λάθος, τα κυβερνητικά στελέχη «εκπαιδεύουν» άθελά τους τους πολίτες να σκέφτονται με αντίστοιχο τρόπο. Τους ωθούν στο να απαξιώνουν τις κυβερνητικές επιτυχίες σε κρίσιμους τομείς της κυβερνητικής πολιτικής, συμβάλλοντας κατ' αυτό τον τρόπο στο να κυριαρχήσει ευκολότερα η εκλογική ατζέντα της αντιπολίτευσης. Στην ουσία, μέσω αυτής της προσέγγισης, υπονομεύεται εκ των προτέρων η δυνατότητα πολιτικής κεφαλαιοποίησης των επιτυχιών της Κυβέρνησης. Η συστηματική και επαναλαμβανόμενη επιβεβαίωση αυτού του στερεότυπου είναι σημαντικό πολιτικό λάθος. **Η λογική ότι «η κυβέρνηση τελικά θα κριθεί από τα μικρά και καθημερινά» καθιστά την κυβέρνηση ευάλωτη.** Όταν αυτή η προσέγγιση πολιτικής καθίσταται κοινός τόπος, το παραμικρό καθημερινό περιστατικό είναι σε θέση να κλονίσει την αξιοπιστία του κυβερνητικού έργου. Η συνειδητή ή μη απαξίωση των θεμάτων «υψηλής» πολιτικής όχι μόνο δεν προσφέρει απολύτως τίποτε στην Κυβέρνηση και στον Πρωθυπουργό, αλλά – επιπλέον – δεν αποτυπώνει σωστά τους παράγοντες που καθορίζουν τις εκλογικές επιλογές των ψηφοφόρων. Αν το κρίσιμο πρόβλημα ήταν η «καθημερινότητα», ο Κ. Σημίτης δεν θα είχε εκλεγεί το 1996 και, πάντως, όχι το 2000. Επίσης, το ότι η Νέα Δημοκρατία δεν κατάφερε 10 χρόνια τώρα να δημιουργήσει μία ισχυρή πολιτική δυναμική υπέρ της, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο ότι επικέντρωσε τον πολιτικό της λόγο σε αυτήν ακριβώς την κατεύθυνση, αποϊδεολογικοποιώντας την πολιτική της παρουσία. Δεν κατέστη έτσι φορέας οράματος-μηνύματος, απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημιουργία ισχυρής πολιτικής δυναμικής, αλλά περιορίστηκε στο ρόλο της δύναμης διαχείρισης διαφορετικών προτεραιοτήτων και δυσαρεσκειών.

Με κριτήριο τα προηγούμενα, το ΠΑΣΟΚ θα πρέπει συστηματικά και δυναμικά να αμφισβητήσει αυτό το απλοϊκό στερεότυπο, στη βάση των παρακάτω επιχειρημάτων :

α. Ο ισχυρισμός ότι αυτοί που έχουν αποδείξει ότι μπορούν να χειριστούν αποτελεσματικά τα «μεγάλα» δεν χειρίζονται καλά τα «μικρά», δεν αντέχει σε σοβαρή συζήτηση. Ο Πρωθυπουργός πρέπει να αναδείξει την απαξία αυτής της πολιτικής προσέγγισης και να καταγγείλει την υποκρισία όσων την αναπαράγουν. Θα πρέπει επίσης να πλήξει την αξιοπιστία της ΝΔ, αμφισβητώντας έντονα την ικανότητά της να διαχειριστεί τα λεγόμενα «καθημερινά» θέματα και να εφαρμόσει αυτά που υπόσχεται.

β. Να καταδείξει με συστηματικό τρόπο την πρόοδο που έχει επιτελεστεί σε θέματα «καθημερινότητας» καθώς και τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στα «μεγάλα» θέματα πολιτικής και στα προσδοκώμενα οφέλη για την καθημερινότητα του πολίτη. Μερικά παραδείγματα είναι ίσως χρήσιμα. Η ένταξη στην ΟΝΕ και οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης επιδρούν στη καθημερινότητα του πολίτη (παραδείγματα : χιλιάδες θέσεις

απασχόλησης στα υπό κατασκευήν έργα, αύξηση της κυκλοφορίας του χρήματος, μείωση της απόστασης από τις πιο αναπτυγμένες χώρες της ΕΕ κλπ.). Η θεαματική βελτίωση των αθλητικών υποδομών καθώς και των υποδομών της χώρας, βελτίωση που συντελείται και εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων, θα έχει μελλοντικά σημαντικές επιπτώσεις στη καθημερινή ζωή της νεολαίας (αθλητικές υποδομές) όσο και στη ζωή της πόλης (το μετρό, το αεροδρόμιο, η Αττική Οδός, ο προαστικός σιδηρόδρομος, η ανάπλαση χώρων και πλατειών, ο καλλωπισμός της πόλης, κλπ. είναι έργα που θα αλλάξουν τη καθημερινότητα, ιδιαίτερα στην κρίσιμη εκλογικά περιοχή του λεκανοπέδιου). Η μεγάλη μεταρρύθμιση της ΤΑ (πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας) που συντελέστηκε επί των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ, έχει και θα έχει σημαντικές θετικές επιπτώσεις στη ζωή του πολίτη (γεγονός που ήδη αναγνωρίζεται από την κοινή γνώμη, χωρίς όμως να πιστώνεται στην πολιτική της κυβέρνησης). Τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών αποτελούν ένα άλλο σημαντικό παράδειγμα πολιτικής που αφορά άμεσα την καθημερινότητα της ζωής στη χώρα. Ο εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα (με καλύτερο παράδειγμα τον ΟΤΕ) έχει επίσης συμβάλει στην καλύτερη εξυπηρέτηση του κοινού. Η σημαντική αύξηση του αριθμού των νέων που μπαίνουν στα ελληνικά πανεπιστήμια, προϊόν της εκπαιδευτικής πολιτικής των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ (η αύξηση αυτή είναι ακραία παράδοξο ότι δεν έχει αξιοδοτηθεί επικοινωνιακά από την κυβέρνηση, ιδιαίτερα αν λάβει κανείς υπ' όψη την «μορφωσιολατρεία» της ελληνικής κοινωνίας) μπορεί κανείς να υποστηρίξει ότι δεν τροποποιεί τη ζωή χιλιάδων νέων ; Η προσέγγιση με τη Τουρκία, εάν οδηγήσει σε μια τελική διευθέτηση των εκκρεμοτήτων, δεν θα επηρεάσει τη καθημερινότητα της ζωής των ελλήνων πολιτών; Δεν θα απελευθερώσει πόρους που σήμερα πάνε στην Εθνική Άμυνα, πόροι που θα μπορούσαν να κατευθυνθούν στην υγεία, στην παιδεία, στην αύξηση της απασχόλησης, στη βελτίωση του περιβάλλοντος ;

Τα πιο πάνω παραδείγματα (ελάχιστα μεταξύ πολλών) δείχνουν την κατεύθυνση στην οποία πρέπει να κινηθεί το ΠΑΣΟΚ: α. **Να αναδείξει τις επιτυχίες του στα θέματα της κοινωνικής αντζέντας** (και ταυτόχρονα να παραδεχθεί με ειλικρίνεια και γενναιότητα τα ελλείμματα πολιτικής που έχει σε αυτόν το τομέα), β. **να συνδέσει συστηματικά** (μέσω μιας καλά επεξεργασμένης καταγραφής) **τα θέματα υψηλής πολιτικής (οικονομία, ΕΕ, ελληνοτουρκικά, Ολυμπιάδα) με τις επιπτώσεις τους στην καθημερινότητα της ζωής του πολίτη**, γ. **να αμφισβητήσει με επιθετικό τρόπο την διάκριση «υψηλής-καθημερινής» πολιτικής**. Η μοιρολατρική αποδοχή αυτής της διάκρισης, όπως και του ρηχού και απλουστευτικού τρόπου με τον οποίο προσεγγίζεται η λεγόμενη «καθημερινότητα», συμβάλλει καθοριστικά στην κυριαρχία της εκλογικής αντζέντας της ΝΔ. Τα στελέχη και η επικοινωνία του ΠΑΣΟΚ οφείλουν να ευθυγραμμιστούν με αυτή την πολιτική. Και αυτό πρέπει να καταστεί σαφές από τον ίδιο τον Πρωθυπουργό.

IV. Ο δεύτερος κύκλος εκσυγχρονισμού : Οι προτεραιότητες της νέας τετραετίας

Η αναγκαιότητα μιας νέας κοινωνικής «αντζέντας»

Εάν παρατηρήσει κανείς την ιστορική διαδρομή του ΠΑΣΟΚ αντιλαμβάνεται αμέσως ότι η μοναδική θέση που κατέχει το κόμμα στο πολιτικό μας σύστημα δεν οφείλεται - σε τελική ανάλυση - ούτε στις «επικοινωνιακές στρατηγικές» του, ούτε στη χρήση (συχνά: κατάχρηση) «έξυπνων» κινήσεων τακτικής. Αντιθέτως, οφείλεται στις ισχυρές αιχμές, τον συμπαγή χαρακτήρα και τη διακριτή φυσιογνωμία της

πολιτικής του αντζέντας κατά τη περίοδο 1981-85 ή την περίοδο 1996-2000. Το ΠΑΣΟΚ κυριάρχησε επί δύο δεκαετίες στην ελληνική πολιτική σκηνή γιατί ανταποκρίθηκε σε βαθύτερες ανάγκες και επιθυμίες της ελληνικής κοινωνίας. Το ΠΑΣΟΚ του 1981, όπως και το ΠΑΣΟΚ του 1996, δημιούργησε τη πεποίθηση ότι εκπροσωπεί κάτι νέο και σημαντικό, ένα **νέο πολιτικό κύκλο**. Ο Α. Παπανδρέου και ο Κ. Σημίτης, ο καθένας με διαφορετικό τρόπο, έπεισαν ότι εισάγουν τη χώρα σε μια νέα εποχή. Προσέδωσαν μια «προοπτική συνόλου» σε παλαιές και νέες αντιθέσεις, εφηύραν νέα μοτίβα, νέα «νοήματα» και νέα «διακυβεύματα», επέβαλαν τη «δική τους» ερμηνεία του δημοσίου συμφέροντος, και στη βάση όλων αυτών κέρδισαν την πολιτική πρωτοκαθεδρία. Κάτι αντίστοιχο είχαν - επίσης - πετύχει ο Γ. Παπανδρέου στη δεκαετία του 60 και ο Κ. Καραμανλής στη δεκαετία του 70. Αυτό ακριβώς δεν έχει επιτύχει η σημερινή ηγεσία της ΝΔ η οποία παραμένει φορέας ενός ασθενούς και αμφιλεγόμενου πολιτικού μηνύματος, μιας πολιτικής αντζέντας χωρίς ισχυρές αιχμές και καθαρό «κεντράρισμα».

Το μεγάλο πλεονέκτημα της Νέας Δημοκρατίας παραμένει η κόπωση από τη μακρόχρονη παραμονή του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία και - δευτερευόντως - η υπεροχή της στα ζητήματα της καθημερινότητας. Η Νέα Δημοκρατία φαίνεται να κερδίζει αυτή την ώρα τη μάχη της εκλογικής ατζέντας, στοιχείο ιδιαίτερα κρίσιμο, ιδίως για κόμμα της αντιπολίτευσης. Το μεγάλο ζητούμενο για το ΠΑΣΟΚ είναι να μετατρέψει την επάρκεια του Κώστα Σημίτη στο χειρισμό θεμάτων «υψηλής» πολιτικής σε «υπόσχεση» για την επόμενη μέρα. Το ΠΑΣΟΚ αυτή την ώρα μοιάζει να μην έχει σαφή πολιτική ατζέντα για τα επόμενα χρόνια.

Το ζητούμενο για το ΠΑΣΟΚ, εκτός από το να επιδιώξει μία συνολική αξιολόγηση του έργου του (προώθηση βασικών εθνικών μας στόχων και σημαντικά επιτεύγματα όπως η εξάρθρωση της τρομοκρατίας κλπ.), είναι να θέσει **το ίδιο** την ατζέντα των επόμενων εκλογών και να αποσαφηνίσει τους στόχους και το περίγραμμα της πολιτικής της χώρας για τα επόμενα χρόνια. Είναι σημαντικό η ατζέντα αυτή, πέραν των «στόχων του έθνους» να είναι προσαρμοσμένη στα ζητήματα κοινωνικής πολιτικής και εκσυγχρονισμού της χώρας (ζητήματα αυξημένου ατομικού ενδιαφέροντος).

Προτεραιότητες για την επόμενη τετραετία : Συγκέντρωση πυρός ή διασπορά δυνάμεων ;

Είναι αναγκαίο, συνεπώς, το ΠΑΣΟΚ με τη δράση του να δημιουργήσει την αίσθηση και τη πεποίθηση ότι η χώρα εισέρχεται σε ένα **νέο πολιτικό κύκλο**. Και, όπως σε κάθε νέο πολιτικό κύκλο, η πολιτική αντζέντα πρέπει να είναι, τουλάχιστον εν μέρει, διαφορετική. Το ΠΑΣΟΚ χρειάζεται ένα νέο κεντρικό στόχο, ένα νέο «διακύβευμα».

Ο νέος αυτός κύκλος δεν μπορεί να είναι μια γενική στροφή προς τα «αριστερά». Σε συνθήκες εξασθένησης της διεθνούς οικονομικής δραστηριότητας, η εφαρμογή πολιτικών αναδιανεμητικού χαρακτήρα καθίσταται πολύ πιο δύσκολη, όπως αποδεικνύεται από ένα αιώνα σοσιαλδημοκρατικής εμπειρίας στην Ευρώπη. Η ενίσχυση του κοινωνικού προσώπου του ΠΑΣΟΚ είναι βέβαια επιβεβλημένη (ιδιαίτερα αν λάβει κανείς υπόψιν ότι το ΠΑΣΟΚ έχει απωλέσει σημαντικό τμήμα των παραδοσιακών λαϊκών του στηριγμάτων). Ωστόσο, μια μικρή στροφή στα αριστερά (διότι μόνον «μικρή» μπορεί να είναι) θα έχει περιορισμένη εκλογική εμβέλεια και δεν είναι σε θέση να αντιστρέψει το κλίμα. Ούτε η επιλογή της

σύγκρουσης των «δύο κόσμων» και της επανενεργοποίησης του παραδοσιακού αντιδεξιού συνδρόμου θα είναι αποτελεσματική (βλ. ευρήματα της Κάπα Research, έρευνα Σεπτεμβρίου 2001). Μια τέτοια στρατηγική είναι χρήσιμη μόνο για ένα κόμμα που έχει αποδεχτεί το αναπόφευκτο της ήττας και απλώς επιδιώκει να μειώσει τις εκλογικές του απώλειες. Στην πολιτική επιστήμη αυτό ονομάζεται στρατηγική περιχαράκωσης ή catch-self strategy - σε αντίθεση με τη γνωστή σε όλους catch-all strategy. Βέβαια, και η μικρή στροφή στα αριστερά και η χρήση αντιδεξιών τόνων είναι στοιχεία αναγκαία στη πολιτική του ΠΑΣΟΚ. Αναγκαία διότι - σε μια χώρα με σχετικά ισχυρή Αριστερά - βελτιώνουν, αν και οριακά, την εκλογική αποτελεσματικότητα του κόμματος, όπως άλλωστε και την οργανωτική του συνοχή. Έχουν όμως αποκλειστικά και μόνον αμυντικό χαρακτήρα. Είναι τα αναγκαία «συμπληρώματα» της στρατηγικής του ΠΑΣΟΚ. Δεν μπορούν όμως να είναι η στρατηγική του ΠΑΣΟΚ. Δεν μπορεί με αυτά το ΠΑΣΟΚ να επιθέσει τη σφραγίδα του στις εξελίξεις της επόμενης τετραετίας ούτε να κερδίσει τις εκλογές.

Ο νέος κύκλος, ο δεύτερος κύκλος του εκσυγχρονισμού, πρέπει να έχει καινούργια ποιοτικά χαρακτηριστικά. Και κυρίως με μια απαραίτητη προμετωπίδα. Ο Κώστας Σημίτης στρέφεται δραστικά στο εσωτερικό της χώρας, την ανασύνταξη των δυνάμεών της, τη διεύρυνση και θωράκιση της Δημοκρατίας και τη δίκαιη κατανομή της Ευημερίας. Στο Κράτος υπέρ των πολιτών με ισόρροπη στόχευση τόσο στο Κράτος Δικαίου όσο και στο κοινωνικό κράτος. Πρέπει να είναι ένας κύκλος μεγάλων εκσυγχρονιστικών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων, μεταρρυθμίσεις που θα διαμορφώνουν την αίσθηση - αν όχι τη πεποίθηση - ότι το ΠΑΣΟΚ «δεν τέλειωσε», ότι προσπαθεί να φέρει κάτι «άλλο» στην ελληνική κοινωνία.

Το ΠΑΣΟΚ χρειάζεται μια επαναξιολόγηση των κυβερνητικών του προτεραιοτήτων, κατά τέτοιο τρόπο ώστε να δίνει την εντύπωση ότι «κάτι σπουδαίο» προτείνεται στη χώρα, να δίνει την εντύπωση μιας μεγάλης ρεαλιστικής υπόσχεσης. Η επαναξιολόγηση των κυβερνητικών προτεραιοτήτων πρέπει να συντηρεί και να δυναμώνει τη προσδοκία και πεποίθηση ότι μόνο το ΠΑΣΟΚ μπορεί να συνδυάσει το αίτημα του εκσυγχρονισμού με εκείνο της κοινωνικής δικαιοσύνης. Το τελικό, ωστόσο, ζητούμενο εν όψει των επόμενων εκλογών πρέπει να είναι η διαμόρφωση της αίσθησης ότι το ΠΑΣΟΚ «έχει ιδέες», έχει φρεσκάδα, έχει κάτι να προτείνει στην ελληνική κοινωνία και απ' το παράδειγμα δίνει με την τόλμη και την πρακτική του στο χρόνο που απομένει από τώρα ως τις εκλογές.

Θα αναφέρουμε δύο-τρία παραδείγματα, με μόνο στόχο να γίνει εναργέστερη η ανάλυση που προηγήθηκε. Ο σχεδιασμός πολιτικής της κυβέρνησης και του κόμματος υπερβαίνει την αρμοδιότητα του παρόντος κειμένου, κείμενο που περιορίζεται σε προτάσεις επικοινωνιακού τύπου.

Το ΠΑΣΟΚ οφείλει να προτείνει μια ή δύο - όχι περισσότερες - σημαντικές κεντρικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής και του εκσυγχρονισμού, ώστε να αποθέσει τη σφραγίδα του στην προεκλογική συζήτηση και να φέρει σε θέση άμυνας τη ΝΔ. Εάν δεν το κάνει, θα οδηγηθεί στις εκλογές χωρίς σαφές κοινωνικό και πολιτικό μήνυμα, χωρίς συμπαγή και επιθετική επιχειρηματολογία, χωρίς καν μια στοιχειώδη κοινωνική «βιτρίνα». Η διατύπωση ενός μεγάλου και επιθετικού προγράμματος για την υγεία ή για την ανάπτυξη της περιφέρειας (ή για κάποιον άλλο τομέα, τα παραδείγματα εδώ έχουν μόνον

ενδεικτικό-υποθετικό χαρακτήρα) θα μπορούσαν να είναι δύο τέτοια παραδείγματα πολιτικής. Ας πάρουμε το παράδειγμα της υγείας. Η εκπόνηση ενός μεγάλου - σαρωτικού, θα λέγαμε - προγράμματος βελτίωσης των υγειονομικών υπηρεσιών και των κτιριακών υποδομών των δημόσιων νοσοκομείων και των καταστημάτων του ΙΚΑ θα μπορούσε να είναι μια τέτοια προτεραιότητα. Η μαζική, συντονισμένη, συστηματική προβολή ενός τέτοιου προγράμματος, συνοδευμένη από πρόβλεψη χρηματοδότησης και ημερομηνίες παράδοσης, θα δημιουργούσε ένα μεγάλο επικοινωνιακό γεγονός και θα διαμόρφωνε ένα επιθετικό πολιτικό προεκλογικό «στίγμα».

Οι τομείς πολιτικής που θα μπορούσε να επλέξει η κυβέρνηση είναι φυσικά πολλοί (ανεργία, ανάπτυξη της περιφέρειας, βελτίωση των συντάξεων, συγκοινωνίες, αγρότες κλπ.) και άλλοι, πιο αρμόδιοι από εμάς, καλούνται να κάνουν συγκεκριμένες προτάσεις μεταρρυθμιστικού χαρακτήρα σε αυτό το πεδίο. Η ιδέα που εμείς επιθυμούμε να υπογραμμίσουμε είναι η εξής : Το ΠΑΣΟΚ οφείλει να υποσχεθεί μια ή δύο σημαντικές κεντρικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής (μια ή δύο από αυτές που ενδεικτικά αναφέραμε ή οποιεσδήποτε άλλες), να συγκεντρώσει μεγάλους - για τα δεδομένα της χώρας και του προϋπολογισμού - οικονομικούς και ανθρώπινους πόρους για την υλοποίησή τους (σε βάρος άλλων τομέων του κυβερνητικού έργου), να προκαλέσει, μέσω αυτής της υπόσχεσης ένα μείζον επικοινωνιακό γεγονός ώστε, τελικά, όχι μόνο να ενδυναμώσει το τραυματισμένο κοινωνικό του προφίλ αλλά και να δώσει το ισχυρό μήνυμα στην κοινωνία ότι παραμένει μια δύναμη ικανή να ανανεώνεται και να παράγει σημαντικό έργο. Χωρίς εστίαση της κυβερνητικής πολιτικής - και της κομματικής ρητορικής - σε δύο-τρία μεγάλα θέματα, χωρίς μια πρωτόγνωρη «συγκέντρωση πυρός» σε δύο-τρεις υψηλής συμβολικής φόρτισης μεταρρυθμίσεις, το προφίλ του ΠΑΣΟΚ θα παραμείνει αδύναμο, χωρίς επικοινωνιακό «κέντρο». Το πολιτικό του στίγμα θα «χάνεται» σε πολλά «μικρά» projects χωρίς κεντρικό διακύβευμα και εμφανή στόχο. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές θα πρέπει να ενταχθούν στον εκλογικό λόγο του ΠΑΣΟΚ ως νέοι εθνικοί στόχοι και όχι ως εκλογικοί αντιπερισπασμοί.

V. Ένα σχόλιο για το θέμα της διαφάνειας και της «διαπλοκής» σε σχέση με δραστικές αλλαγές στο πολιτικό σύστημα και το κράτος.

Το πρόβλημα με μια στρατηγική που θα δώσει μεγάλο βάρος στα θέματα διαφάνειας - και αντιμετώπισης της διαφθοράς βρίσκεται στο εξής :

Το θέμα το «ελέγχει» η ΝΔ, είναι στοιχείο του δικού της πολιτικού οπλοστασίου και της δικής της πολιτικής αντζέντας. Η ΝΔ έχει το πλεονέκτημα ότι μπήκε πρώτη - και πολλά χρόνια πριν - στην «αγορά» των θεμάτων της διαπλοκής και της διαφθοράς. Η ανατροπή του πλεονεκτήματος στρατηγικού χαρακτήρα που έχει αποκτήσει είναι πάρα πολύ δύσκολη. Συνεπάγεται δε τέτοιες ρηζικέλευθες κινήσεις πολιτικής που πολύ δύσκολα μια κυβέρνηση όπως αυτή του σημερινού ΠΑΣΟΚ θα μπορούσε να αναλάβει. Ο Κ. Σημίτης για να ανατρέψει πραγματικά αυτό το πλεονέκτημα πρέπει να προκαλέσει μια μεγάλη κρίση, να ανοίξει τους «ασκούς του αιώλου». Η «κρίση» αυτή δεν θα είναι πειστική αν πάρει τη μορφή «το ΠΑΣΟΚ εναντίον της διαφθοράς». Μπορεί να είναι πειστική μόνον αν πάρει τη μορφή «ο Σημίτης εναντίον της διαφθοράς». Σε αυτή τη τελευταία περίπτωση, εκτός της βελτίωσης του σχετικού θεσμικού πλαισίου, θα πρέπει στην αρένα να χυθεί αίμα και να «πέσουν κεφάλια», γεγονός που θα προκαλέσει κλυδωνισμούς και ισχυρές εσωτερικές τριβές στο

εσωτερικό του κυβερνώντος κόμματος. Μόνον έτσι αυτή η πολιτική θα γίνει πειστική και θα φέρει το κόμμα της ΝΔ σε άμυνα και σε υποδεέστερη θέση. Ωστόσο, και σε αυτή την περίπτωση της «φυγής προς τα εμπρός» του πρωθυπουργού (ενάντια και σε ένα τμήμα του κόμματος του), πάλι το αποτέλεσμα θα είναι αβέβαιο, διότι το όφελος που θα έχει το ΠΑΣΟΚ στη θεματική της «διαπλοκής» κινδυνεύει να μετατραπεί σε κόστος στη θεματική της «ενότητας του κόμματος» και της ικανότητας του να κυβερνήσει. Η υπέρβαση αυτού του κινδύνου μπορεί να γίνει μόνο μέσα από μια πολιτική «μεγάλων κινήσεων» με επίκεντρο τη δημοκρατία και το πολιτικό σύστημα που θα ανατρέψει ευρύτερα τις σχέσεις εξουσίας αποδυναμώνοντας το εσωκομματικό πρόβλημα.

Άρα, στα θέματα διαφάνειας-διαπλοκής ο Κ. Σημίτης, είτε θα επιλέξει μια πολιτική «μεγάλων κινήσεων» (με στόχο να αποκτήσει με αδιαμφισβήτητο τρόπο την πολιτική πρωτοβουλία) είτε μια πολιτική διορθωτικών κινήσεων, με στόχο να μην αφήσει ολόκληρο τον έλεγχο του πεδίου στη ΝΔ. Η δεύτερη εντούτοις πολιτική θα είναι κατ' ανάγκη αμυντική, θα αποσκοπεί απλώς στη μείωση του πολιτικού και «ηθικού» κόστους. Μια τέτοια πολιτική δεν μπορεί να είναι κάτι περισσότερο από το αναγκαίο συμπλήρωμα μιας ευρύτερης εκλογικής στρατηγικής που θα είναι εστιασμένη σε άλλα θέματα και θα έχει άλλους κεντρικούς πολιτικούς στόχους.

Τελικό Συμπέρασμα

Ένα κόμμα με μακρόχρονη παραμονή στην εξουσία έχει τις πιθανότητες εναντίον του. Για να κερδίσει τις επόμενες εκλογές πρέπει να δημιουργήσει τη πεποίθηση ότι «κάτι σπουδαίο» επιτελείται στη χώρα, πρέπει - επίσης - να υποσχεθεί «κάτι σπουδαίο» στη χώρα. Αυτό το «σπουδαίο» θα δώσει προοπτική στα επιμέρους, στα καθημερινά μικρά κυβερνητικά επιτεύγματα, και θα αφαιρέσει βαρύτητα από τα καθημερινά λάθη και ελλείψεις πολιτικής που συνοδεύουν κάθε κυβερνητική δράση. Το ΠΑΣΟΚ βρίσκεται σε μια καμπή. Το τέλος του «πρώτου κύκλου» του εκσυγχρονισμού έχει δημιουργήσει την αίσθηση ενός κενού. Δεν είναι προφανές το διακύβευμα, ο μεγάλος στόχος (ή οι μεγάλοι στόχοι), η νέα αντζέντα της επόμενης τετραετίας, δεν είναι προφανές τελικά το ιστορικό βάθος της εν εξελίξει κυβερνητικής θητείας του ΠΑΣΟΚ. Αν στο κενό αυτό δεν απαντήσει το ίδιο το ΠΑΣΟΚ, θα απαντήσει ο πολιτικός ανταγωνισμός. Αυτός είναι ο πιο παλαιός και πιο έγκυρος νόμος της πολιτικής.

Το προφίλ της σημερινής κυβέρνησης πρέπει να ξαναβρεί τις ισχυρές αιχμές και το «κεντράρισμα» της περιόδου 1981-85 ή της περιόδου 1996-2000, και άρα την εκλογική αποτελεσματικότητα που καταγράφηκε με έμφαση κατά τις δύο αυτές περιόδους. Η εκ νέου κατάκτηση της «χαμένης φρεσκάδας» του κόμματος δεν «περνάει» τόσο μέσα από επικοινωνιακά ευρήματα και τρυκ (περνάει και μέσα από αυτά) αλλά κυρίως μέσα από την κατάδειξη ότι η χώρα εισέρχεται σε ένα νέο κύκλο **μεταρρυθμίσεων**. Η διατύπωση - και η επικοινωνιακή αξιοποίηση - μιας νέας επιθετικής πολιτικής αντζέντας είναι το στοίχημα της επόμενων μηνών και ο καλύτερος τρόπος ανατροπής των εκλογικών πλεονεκτημάτων της ΝΔ.